
R a s p r a v e

Sveučilište u Zagrebu
Teologija u Rijeci
e-mail: nikola_vranjes2004@yahoo.com

UDK: 262.14
254
Pregledni znanstveni rad
Primljeno 5/2010.

ŽIVJETI SVEĆENIŠTVO DANAS Teološko-pastoralni prikaz aktualne situacije

Nikola Vranješ, Rijeka

Sažetak

Življenje ministerijalnog svećeništva, kao okosnice života i djelovanja Crkve, u suvremenom se pastoralnom i društvenom kontekstu umnogome nalazi u znaku određenih izazova. U odnosu na njih Crkva se neprestano mora zauzimati oko što prikladnijeg i što zauzetijeg ostvarivanja svećeničke službe u konkretnoj situaciji. Izazovi se osjete posebice u praktičnom vidu ostvarivanja službe. U ovome se radu, na teološko-prosudbeni način, tematiziraju i razrađuju veći izazovi svećeničke službe danas. U prvom se redu razrađuju opasnosti funkcionalizma, individualizma, ali i određene manjkavosti povezane s pastoralnim programiranjem, župnim pastoralom te odnosom prema vjernicima laicima. U isto se vrijeme predlažu i mogući načini i mjere prevladavanja navedenih problema. Rad je postavljen tako da se obrađuju specifične teme vezane za ministerijalno svećeništvo kao takvo, imajući ipak pred očima, u prvom redu, hrvatsku pastoralnu situaciju.

Ključne riječi: Crkva, ministerijalno svećeništvo, svećenik, služba, izazov.

UVOD

Teološko-pastoralni naglasci s obzirom na življenje svećeničkog poziva u aktualnoj situaciji povezani su s više izazova na koje

danas nailaze nositelji ove službe, a isti se izazovi reflektiraju na svim područjima života i službe svećenika.¹ Pod izazovima ovdje u prvom redu mislimo na sve one elemente koji su danas osobito aktualizirani bilo u smislu poteškoća na koje svećenici u svome životu i djelovanju nailaze, bilo da je riječ o nekim pojavama iz područja odnosa na relaciji svećenika prema ukupnosti crkvene zajednice, prema vjernicima laicima, prema redovnicima i redovnicama, ali i s obzirom na položaj svećenika u našoj aktualnoj društvenoj situaciji. S obzirom na sva ova područja izdvaja se više problema koji se danas izrazito osjećaju i u odnosu na koje svećenik mora sagledavati vlastito djelovanje. U govoru o njima potrebno je, u prvom redu, najprije se zaustaviti na nekim glavnim istinama vezanim za ministerijalno svećeništvo u Katoličkoj crkvi, a potom promotriti uočljive probleme života i službe svećenika danas, kao i naznačiti neke od mogućih putova obnove i unaprjeđenja življenja i ostvarivanja svećeničkog poziva.

1. ISPRAVNA TEOLOGIJA MINISTERIJALNOG SVEĆENIŠTVA

Prvi od naglasaka s kojim se susrećemo vezan je uz poštovanje ispravne teologije svećeništva, koja je danas, posebno u praksi, jednim dijelom zanemarena. Može se činiti da je ta tvrdnja pomalo pre naglašena, no malo detaljnija teološko-pastoralna analiza pokazuje da je o ovom elementu itekako potrebno progovoriti. Ovdje se nadovezujemo na Rahnerovu razradu ove problematike, u kojoj je on još u svoje vrijeme ustvrdio (a čini se da je to danas još aktualnije) da je u mnogim crkvenim ambijentima bit ministerijalnoga svećeništva postala nejasna, pa i mnogim

¹ U ovome radu obrađuju se teološko-pastoralna pitanja vezana za svećeničku službu. Sam naziv *svećenik* odnosi se na biskupa i prezbitera. Iako su brojni elementi obrađeni u ovom članku vezani za svećeništvo kao takvo, ipak je naglasak stavljen na službu prezbitera, koji nema najviši stupanj svećeništva, nego svećeništvo prima u podređenom stupnju u odnosu na biskupa, a u izvršavanju svoje vlasti ovisan je o biskupu (usp. Drugi vatikanski koncil, *Dogmatska konstitucija o Crkvi Lumen gentium* (21. XI. 1964.), u: Dokumenti, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2008., br. 28 (dalje: LG)). U skladu s tim u ovom radu ne obrađuju se specifične vlastitosti službe biskupa. Nadalje, bitne vlastitosti svećeničke službe prezbitera promatraju se, u prvom redu, u odnosu na dijecezanske prezbitere. Bitne sastavnice svećeništva vrijede također za prezbitere redovnike, ali se posebnosti njihova služenja, zbog vlastitosti položaja prezbitera-redovnika, kao članova kleričkih redovničkih zajednica, u ovom radu ne tematiziraju, budući da ipak zahtijevaju specifičan teološko-pastoralni pristup.

svećenicima.² Razlozi takvih pojava su višestruki, a njihove posljedice osjećaju se svakodnevno u praksi. U temelju ovih nerazumijevanja su manjkavosti vezane uz shvaćanje i usvajanje ispravne teologije svećeništva.

Danas su u širem crkvenom ambijentu sve prisutnija i utjecajnija redukcionistička shvaćanja svećeničke službe, prema kojima ona biva svedena tek na jednu svoju dimenziju. Tako se često govori o svećeniku samo kao o liturgu, ili pak samo kao o navjestitelju, ili ga se, pak, najčešće doživljava samo kao vođu i graditelja zajednice, pri čemu se percepcija često zaustavlja na liku svećenika koji neprestano nešto organizira, stalno je u pokretu i najčešće završava u onom poznatom stanju 'aktivizma' bez jasnog duhovnog određenja.³ Na taj se način bitne dimenzije svećeničke službe, koje uvijek moraju biti promatrane kao bitno povezane i međusobno određene, odvajaju i promatraju izolacionistički. Ne čudi što je u današnje vrijeme sve uočljivija pojava svećenika koji samog sebe odmjerava u odnosu tek na pojedinu službu ili određenu zadaću koju u Crkvi ostvaruje, a sve bez jasne poveznice s cjelovito shvaćenim svećeničkim poslanjem. Zbog toga je posebno danas potrebno naglašavati jedinstvenost svećeničkog poslanja, u kojemu se službe (navjestiteljska, posvetiteljska i vodstvena) međusobno isprepleću i koje je samo u njihovom međudnosu moguće ispravno razumjeti. Upravo to ističu i vodeći teolozi i onda kada u logičkom smislu posebno razmatraju određenu službu, ali nikada je ne promatrajući izolacionistički, već uvijek upućujući na bitnu povezanost i specifičnu određenost svake od njih u odnosu na ukupnost svećeničkog poslanja i njegovo ostvarivanje u životima svećenika u različitim pastoralnim ulogama (biografija).⁴

Nadalje, nekad je, osobito u pastoralnoj teologiji, bila jako aktualna kritika tzv. 'klerikalne paradigme'. Ta je kritika djelomično i danas prisutna. Pod njom se podrazumijeva kritika nastojanja da se cjelokupni život i djelovanje Crkve svede isključivo na djelovanje klera. Ukazivanje na takve pojave te promjena mentaliteta članova Crkve bili su svakako pozitivni. No, danas kritika te paradigme

² Usp. Karl Rahner, *Teološki spisi*, Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove, Zagreb, 2008., 337.

³ Više o ovome vidi u: Antonio Mastantuono, *Le tentazioni del prete*, u: *Orientamenti pastorali*, LVII (2009.), 10, 74-75.

⁴ Više o tome vidi u: Gisbert Greshake, *Biti svećenik u ovom vremenu. Teologija. Pastoralna praksa. Duhovnost, Kršćanska sadašnjost*, Zagreb, 2010., 189-192; Paolo Asolan, *Il pastore in una Chiesa sinodale. Una ricerca odegetica*, Editrice San Liberale, Treviso, 2005., 282-292.

ide dalje i dolazi do područja koja se nikako ne mogu svrstati pod kapu 'klerikalizma'. U nastojanju razvijanja "osjetljivosti za suvremenost" (iako mnogi koji se služe tom frazom često uopće ne istaknu što bi ona točno trebala značiti) odlazi se tako daleko da se i same temelje svećeničke službe svrstava pod tzv. "klerikalizam". Jedan od ključnih uzroka ovakvih pojava leži u nedovoljnom poznavanju ili nedovoljnom prihvaćanju katoličke teologije svećeništva. Brojni teološki pristupi u posljednje vrijeme temi ministerijalnog svećeništva pristupaju na potpuno pogrešan način, kao da je riječ o svojevrsnom "neodređenom teološkom objektu" čije bi temeljne elemente tek trebalo odrediti. Pod vidom gore spomenute 'klerikalne paradigme', u današnjem su teološko-pastoralnom kontekstu sve izraženija pogrešna mišljenja s obzirom na shvaćanje mjesta i uloge ministerijalnog svećenika u crkvenoj zajednici. Tu se u prvom redu misli na neke pojave koje pokazuju nedovoljno jasno prepoznavanje i usvajanje činjenice sakramentalnog uprisutnjenja Krista (*repraesentatio Christi*) od strane ministerijalnog svećenika kao one koja spada u samu bit nauka o svećeništvu.⁵ Nedovoljno prepoznavanje i usvajanje te istine, na kojoj počiva katolička teologija svećeništva, dovodi do pogubnih pokušaja svojevrsnog odvajanja uloge svećenika u zajednici od njegove određenosti s obzirom na sakramentalno uprisutnjenje Krista.⁶ Na taj se način kritika klerikalne paradigme onda obično razvija u smjeru funkcionalizacije i individualizacije službe, ali i pogubnog osiromašenja teologije svećeništva s obzirom na njezine kristološke i eklesiološke temelje. Eminentno eklesiološka posljedica nedovoljnog vrednovanja činjenice *repraesentatio Christi* je umanjivanje svećenikove uloge u odnosu na samu zajednicu. Naime, točno je da je svećenik zaređen za službu zajednici i da ga izvan konteksta zajednice nije ni moguće razumjeti, no svećenik je također postavljen i *pred* zajednicu tj. *prema* zajednici, kao njezin predsjedatelj i predvoditelj. Svećenik je, dakle, dio zajednice, ali je i njezin predsjedatelj, i to ne na način izbora od strane zajednice, već po Kristovu pozivu kojeg u zajednici prepoznaju i prihvaćaju njezini zakoniti pastiri. Sažimljući ovdje rečeno, potrebno je

⁵ Usp. Ivan Pavao II., *Pastores dabo vobis – Dat ću vam pastire. Apostolska postsinodalna pobudnica kleru i vjernicima o svećeničkoj izgradnji (formaciji) u sadašnjim prilikama* (25. III. 1992.), Zagreb, 1992., br. 15-16 (dalje: PDV).

⁶ Stoga autori i ističu važnost shvaćanja jedinstvenosti sakramentalne svećenikove uloge u odnosu na uprisutnjenje Krista i svećeničko djelovanje u Crkvi kojeg nema bez tog uprisutnjenja i koje je moguće razumjeti samo s pozicije tog uprisutnjenja. Usp. Giovanni Frausini, *Il presbitero e il consiglio presbiterale*, u: *Orientamenti pastorali*, LVII (2009.), 10, 57.

podsjetiti na riječi Ivana Pavla II. koji ističe da “odnos prema Crkvi pripada jedinstvenom i istom odnosu svećenika prema Kristu, u smislu da je Kristovo ‘sakramentalno posadašnje’ ono koje utemeljuje i oživotvoruje odnos svećenika prema Crkvi”.⁷

S druge strane ne smije se iz vida ispustiti ni suprotna tendencija, tj. pokušaj svojevrsnog izvanvremenskog i izvankontekstualnog određenja svećeničkih zadaća. Prema toj suprotnoj tendenciji služba bi se ostvarivala bez pozornosti na aktualni društveno-kulturalni kontekst. Zapravo, društveno-kulturalni kontekst ne bi se ni uzimao ozbiljno u razmatranje. Na taj način nastalo bi nekoliko loših posljedica. Od tako shvaćenog načina ostvarivanja svećeničke službe ponajviše trpi istinska izgradnja zajednice (posebice one župne), dok su evangelizacijski i katehetski elementi svedeni na najmanju moguću mjeru. O širokoj, višeočljivoj i sustavnoj pastoralnoj aktivnosti teško je i govoriti. Na kraju krajeva, poimanje i življenje službe bilo bi tako svedeno u vrlo individualne okvire ili okvir određene manje zajednice ili određenog pokreta u Crkvi. Kako bi se to izbjeglo, potrebno je shvatiti službu kao službu za Crkvu u ovom vremenu,⁸ ali uvijek u jedinstvenosti svih njezinih dimenzija.

2. JEDINSTVO SVEĆENIČKOG ŽIVOTA I SLUŽBE

Svećenik je pozvan shvatiti i ostvarivati vlastiti svećenički život u *jedinstvenosti*, kao cjelinu čiji je konačni cilj služenje proslavi Boga u Kristu kroz prihvaćanje njegova djela spasenja od strane ljudi kojima je svećenik poslan.⁹ Cijela njegova služba mora težiti tome. Kako bi se postigla ta jedinstvenost, život svećenika mora skladno objedinjavati komponente bitnih dimenzija svećeničke službe, zatim njegova duhovnog života, moralnog nastojanja oko kreposti, celibata kao dara za služenje u Crkvi, kao i sustavne teološko-pastoralne formacije.

⁷ PDV, br. 16.

⁸ Mladen Parlov u tom smislu ističe: “Svećenik nije zaređen kako bi formirao svećeničku kastu kao leviti Staroga zavjeta, nego kako bi postao ‘sol zemlje i svjetlo svijeta’ (Mt 5,14) te sluga Kristove ljubavi prema ljudima i živi znak njegove prisutnosti u ovome svijetu”, u: Mladen Parlov, *Čovjek Božji. Razmišljanja o svećeništvu*, Verbum, Split, 2002., 140.

⁹ Usp. Drugi vatikanski koncil, *Dekret o službi i životu prezbitera Presbyterorum ordinis* (7. XII. 1965.), u: *Dokumenti*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 72008., br. 2 (dalje: PO).

2.1. Svećenikova navjesticeljska služba

Kao nosive i nerazdvojne dimenzije svećeničkog poziva, službe naviještanja, posvećivanja i vodstva čine okosnicu cjelokupnog svećeničkog angažmana. Ako se sada zaustavimo pobliže na navjesticeljskoj svećenikovoju službi, možemo ustvrditi da je u današnjem pastoralnom i društvenom kontekstu svećenik kao navjesticeljski postavljen pred brojne probleme. Raspon izazova obuhvaća različite elemente, od pitanja oblika i načina naviještanja, preko pitanja župne kateheze i posebice pitanja kateheza dobnih skupina, sve do pitanja navjesticeljskog angažmana u smislu evangelizacije društva. Možemo na prvome mjestu istaknuti neke uočljivije probleme povezane s oblicima navještaja u katehetskom djelovanju. Na poseban je način danas prisutan problem tzv. "parcijalizma", tj. nesustavnog i necjelovitog pristupa naviještanju Božje poruke, manjkavog poznavanja i prenošenja nauka Crkve (a povezano s tim i zanemarivanja poznavanja teologije), te zanemarivanja određenih modela naviještanja. Kao takvo naviještanje se, naime, odnosi na vrlo širok okvir djelovanja i ostvaruje se na nekoliko načina. Danas je sve prisutniji problem parcijalnog pristupa u skladu s kojim se svećenici mogu naći u napasti da razvijaju samo određene modele navještaja, a zapostavljaju druge oblike, kao što je npr. župna kateheza,¹⁰ koja je u određenom smislu postala paradigmom s obzirom na probleme u odnosu na svećeničku navjesticeljsku službu. Problemi te vrste identificiraju se, dakle, kao problemi manjkavih *oblika i načina* naviještanja riječi. Dok se *homiliji*, kao dijelu euharistijskog slavlja, uglavnom poklanja velika pozornost, dotle se modeli katehetskog navještaja često svode na ono najbitnije, a često se i osnovni oblici župne kateheze svode na minimum ili se pokušavaju nadomjestiti nekim drugim sadržajima (često "zabavljačkog" tipa). K tome, moramo se zapitati koliko je u životu i djelovanju svećenika prisutno angažirano djelovanje u smislu nagovora prilikom slavlja drugih sakramenata, zatim duhovnih vježbi i obnova za različite kategorije vjernika, kao i u drugim prigodama? Očito je potrebno poraditi na sustavnom proširivanju modela i načina katehetskog navještaja.

¹⁰ Tako npr. postoji sve izraženiji problem pokušaja potpunog delegiranja službe katehiziranja u župnim zajednicama na župne katehete ili druge suradnike. U takvim slučajevima dolazi do štetnog osiromašenja svećeničke službe budući da je upravo župnik prvi kateheta u župi, a kateheza kao takva bitni i neizostavni dio njegove svećeničke službe.

Jedan od velikih izazova koji se pojavljuju s obzirom na navjestiteljsku službu svećenika svakako je nesrazmjer između pokušaja ostvarivanja ovog vida službe i cjelokupnoga života i ponašanja. Vrlo malo će naviještanju Kristove poruke i izgradnji njegove Crkve koristiti navještaj ostvaren biranim riječima, potkrijepljen teološkim znanjem i izrečen dobrim govorničkim sposobnostima, ali nepopraćen životnim nastojanjem da se doista i živi ono što se drugima govori. Upozorenje o važnosti što skladnijeg ukupnog života i propovijedane riječi mora biti doista shvaćeno najozbiljnije.¹¹ Ne predstavlja li upravo taj nesrazmjer jednu od velikih poteškoća u samom pastoralnom djelovanju? Doista, jako će teško oduševiti za Krista i aktivno uključenje u širenje njegove poruke propovijedanje službenika koji pred vlastitim vjernicima, ali i svima drugima, životom ne potvrđuje ono što propovijeda. Pavlova opomena o nedostatku ljubavi koja govori o poruci može učiniti sličnim "cimbalu što zveči" (1 Kor 13,1), mora se najozbiljnije uzeti u obzir, sa sviješću da kršćanska ljubav uvijek znači djelatnu ljubav, dakle ljubav koja se trudi oko stvarnog življenja naviještene poruke.

Navjestiteljska služba svećenika nalazi se danas (i to s posebnim intenzitetom) pred još jednom specifičnom opasnošću, koja u službenim dokumentima Crkve biva prepoznata kao napast 'instrumentaliziranja' navjestiteljske službe.¹² Riječ je očito o pokušajima korištenja ove službe u svrhe za koje ona nikako ne smije biti namjenjivana, tj. za prenošenje poruka koje nisu sastavni dio svećeničke navjestiteljske službe i kojima u njoj nije mjesto. Opasnosti ovog tipa su vrlo brojne i raznolike. Njima se može doskočiti samo sustavnom i sređenom formacijom, kao i kasnijom trajnom izgradnjom koje će pomoći poštovanju Božje riječi, kao i važnosti službe njezina dostojnog i autentičnog prenošenja i tumačenja, poštujući pritom narav crkvene uloge koju svećenik ima.

¹¹ Usp. Kongregacija za kler, *Prezbiter – navjestitelj riječi, služitelj sakramenata i voditelj zajednice kršćanskoga trećeg tisućljeća*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1999., 23: "Ta služba iziskuje službenikovo osobno posvećenje propovijedanoj riječi, naposljetku samom Bogu, onom 'Bogu – komu duhom svojim služim u evanđelju Sina njegova' (Rim 1,9)".

¹² Usp. *isto*.

3. POSVETITELJSKA SLUŽBA

Svećenik u liturgiji, kao izvoru i vrhuncu kršćanskog života, ostvaruje vrhunac svoje službe. Na osobit način to vrijedi za euharistijsko slavlje koje je istinsko središte i vrhunac života Crkve. Prema euharistiji smjeraju ostali sakramenti, sakramentali i molitve Božjega naroda. Značenje euharistije za život Crkve u dokumentima Drugoga vatikanskog sabora jasno je istaknuto.¹³ U razumijevanju mjesta i uloge euharistijskog slavlja kao vrhunca kršćanskog života uloga svećenika nezamjenjiva je i ključna. Bez svećenika nema euharistijskog slavlja, a, s druge strane, samo to slavlje okosnica je cijele njegove pastoralne aktivnosti i izvor njegove snage. I drugi koncilski tekstovi to jasno naznačuju.¹⁴ Nadalje, u euharistiji on posebice crpi onu pastoralnu ljubav (*caritas pastoralis*) koja je duša cijele njegove službe.¹⁵ Zato svaki svećenik mora djelovati na način da euharistija doista bude središte njegove službe i vrhunac kojemu ona teži.

S druge strane, pored euharistijskog slavlja, svećenik je ključan i za cjelokupni liturgijski život na razini jedne župne zajednice, koja je redovito mjesto ostvarivanja kršćanskog života. S obzirom na to pozornost je danas potrebno usmjeriti na dva pitanja: na pitanje kako se u praksi ostvaruje pristup liturgiji (a posebno euharistijskom slavlju) kao vrhuncu i središtu svećeničkog života, te na pitanje na koji se način vrednuje značenje liturgije kao središta cjelokupne pastoralne aktivnosti? Ovdje je odmah potrebno skrenuti pozornost na činjenicu da se *pastoralno djelovanje* shvaća u širem smislu, tj. da ono ne uključuje samo liturgijski život već da uključuje široki okvir 'brige za kršćanski život' (Bruno Seveso), kojemu liturgija predstavlja središte i vrhunac. S obzirom na ovo odmah možemo postaviti pitanje, više duhovne naravi, tj. zapitati se koliko se liturgija, a posebno euharistijsko slavlje kao središnja okosnica života svećenika, doista svjesno i odgovorno shvaća i slavi u dubokom duhovno-egzistencijalnom smislu. Najveće poteškoće prisutne su upravo s obzirom na to pitanje, budući da problemi poput funkcionalizma, birokratizma i sl. korijen imaju upravo u zanemarivanju značenja ove dimenzije. K tome, mora se odmah dodati i povezanost ovih problema s jednim specifičnim pitanjem svećeničkog permanentnog obrazovanja, a to je pitanje *liturgijskog*

¹³ Usp. PO, br. 5.

¹⁴ Usp. isto, br. 13; LG, br. 28.

¹⁵ Usp. PO, br. 14; PDV, br. 48.

znanja. Svećenik mora posjedovati primjereno liturgijsko znanje (i mora trajno produbljivati to znanje) kako bi pravilno ostvarivao svoju službu. Koncil u tom smislu upućuje jasan poziv: "Neka prezbiteri nastoje pravo njegovati liturgijsko znanje i umjetnost, kako bi po njihovoj liturgijskoj službi kršćanske zajednice koje su im povjerene danomice sve savršenije hvalile Boga, Oca i Sina i Duha Svetoga."¹⁶

Nadalje, neodvojivo od gore iznesenog, tu je i pitanje uvažavanja i vrednovanja značenja liturgije kao okosnice i vrhunca pastoralna. Često se u praksi (ali sve češće i u teoriji) može susresti problem nedovoljnog vrednovanja središnjeg značenja liturgije za pastoralnu aktivnost kao takvu. Opasne napasti tog tipa često dovode do učinka zanemarivanja značenja liturgije, sve do toga da se katkad ne može ni jasno uvidjeti njezino značenje u odnosu na cjelokupno pastoralno djelovanje. Upravo je to velika opasnost prije svega za svećeničko djelovanje. Pritom ovdje nije riječ o svođenju cjelokupne pastoralne aktivnosti Crkve samo na djelovanje svećenika, već o prepoznavanju središnjeg značenja liturgije za njegov pastoralni angažman. Naime, pastoral kao takav svoje izvorište i vrhunac ima upravo u liturgiji, čija je okosnica djelovanje biskupa i njihovih suradnika prezbitera (što, pored posvetiteljske, vrijedi i za ostale dvije službe Crkve). Upravo je stoga ona (posebice euharistijsko slavlje) ključno teološko-sakramentalno 'mjesto' strukturiranja cjelokupnoga pastoralnog djelovanja. Bogata i višeblična pastoralna aktivnost polazi od nje i k njoj se vraća kao svome vrhuncu. Upravo stoga svećenik na poseban način mora biti svjestan te činjenice i vlastito djelovanje, kao i djelovanje cjelokupne župne zajednice, tako strukturirati i koordinirati kako bi se uvijek poštovalo i vrednovalo središnje značenje liturgijskih slavlja.

4. PASTIR I VOĐA ZAJEDNICE

Svećenik kao pastir i vođa zajednice okosnica je cjelokupnoga njezinog djelovanja. Župna zajednica u župniku, u ime mjesnoga biskupa, ima vlastitoga pastira. Župnik stoga uvijek mora djelovati poštujući biskupov autoritet i njegove odredbe.¹⁷ S druge strane,

¹⁶ PO, br. 5.

¹⁷ O nekim aktualnim izazovima s obzirom na odnos župnika prema mjesnome biskupu vidi u: Nikola Vranješ, *Župnik i župnička služba pred novim pastoralnim izazovima*, u: Ivo Džinić – Ivica Raguž, (prir.), *Iščekivati i požurivati dolazak*

članove župne zajednice mora vrednovati kao subjekte pozvane u zajedništvu s Bogom, i bližnjima graditi crkvenu zajednicu i ostvarivati njezino poslanje u svijetu. Njemu pridržane svećeničke dužnosti moraju uvijek biti poštovane. On sam, također, mora vrednovati uloge i zaduženja drugih članova zajednice, a u tom je smislu posebno aktualno pitanje vrednovanja službi i zaduženja vjernika laika.

4.1. *Novi stil suradnje svećenika i vjernika laika*

Posebno od Drugoga vatikanskog sabora do danas neprestano se u službenim dokumentima Crkve, kao i u teološkoj literaturi, ističu pojmovi kao što su *suodgovornost*, *suradnja* i *sudjelovanje*. Upravo su to pojmovi koji izražavaju bogatstvo višebličnog i diferenciranog doprinosa koji su poslanju Crkve pozvani dati vjernici laici. No, odmah se, pogotovo glede zadnja dva pojma, *suradnja* i *sudjelovanje*, pojavljuje i pitanje načina suradnje vjernika laika s ministerijalnim službenicima Crkve. Upravo su zato pitanja načina i stila, a ništa manje i mentaliteta koji stoji u pozadini, ključna za prikladno ostvarivanje uloge vjernika laika, a s time u vezi i za pitanje odnosa svećenika prema službama i zaduženjima vjernika laika. Ništa manje, već možemo reći i aktualnije od ovoga, jest pitanje suodgovornog djelovanja vjernika laika u ostvarivanju kršćanskog poslanja u društvu, tj. u svim onim svjetovnim oblicima života u kojima oni sudjeluju. Upravo je na svećeniku posebna odgovornost pomoći im da tako formiraju vlastite savjesti, mentalitet i stavove da doista mogu suodgovorno kršćanski djelovati u društveno-kulturalnoj sredini.

Svećenik je pozvan poticati i podupirati istinske izričaje karizmi i poziva vjernika laika. Danas se ta potreba posebno osjeća. Naime, sve je učestalija pojava prihvaćanja kršćanskog življenja, ali bez jasne svijesti o raznolikim, od Boga primljenim, darovima na korist zajednici.¹⁸ Prepoznavanju darova Duha svakako se mora otvoriti sama osoba, ali punom prepoznavanju i ostvarivanju darova mora pomoći svećenik kao pastir. Upravo je stoga važno svećenike tako trajno obrazovati da mogu doista biti promicatelji svih poziva u Crkvi. U aktualnoj hrvatskoj situaciji kao da je još uvijek najaktualnija kritika određenih loših pojava u svezi s djelovanjem

Dana Božjega. Zbornik radova u čast prof. dr. sc. Peri Aračiću prigodom 65. obljetnice života, Biblioteka Diacovensia, Đakovo, 2009., 131-132.

¹⁸ Usp. Loughlan Sofield – Rosine Hammett – Carroll Juliano, *Building community. Christian, caring, vital*, Ave Maria Press, Notre Dame, 1998., 68.

određenih skupina vjernika, kao i distanciranost i svojevrsno nepovjerenje velikog dijela klera prema svim, za naše prilike, relativno novim formama okupljanja vjernika laika. Oduševljeni promicatelji istinskih izričaja karizmi vjernika laika još su uvijek, čini se, pojedinci i pojedine skupine. Upravo takvu situaciju treba mijenjati, i to ne stoga što bi svećenik danas upravo na taj način bio više povezan s vjernicima u cilju rasterećenja od nekih dužnosti koje i ne bi morao nužno sam ostvarivati. Pravi razlog zbog kojeg se svećenik mora postaviti promicateljski i podupirateljski prema gore spomenutim formama okupljanja laika jest upravo organska struktura crkvenog zajedništva unutar kojega laici mogu i moraju dati svoj doprinos crkvenom poslanju.

5. DUHOVNI I MORALNI ŽIVOT SVEĆENIKA

Pitanje duhovnog života svećenika danas je među temeljnim, a katkad i glavnim pitanjima, vezanim uz brojne izazove koji se pojavljuju u odnosu na svećenički život kao takav. Problemi svećeničkog života najčešće započinju na području duhovnosti, a isto tako, s te razine najčešće se reflektiraju na pastoralnom području. Veza između pastora i duhovnosti i više je nego čvrsta i nezaobilazna. Pastoralno je bitno duhovno određeno i usmjereno. Duhovni napori svećenika samoga, ali i duhovno vodstvo svećenika, kao i duhovno vodstvo vjernika i ukupni duhovni život, bitna su sastavnica pastoralne stvarnosti. Upravo je zato značajno područje koje nazivamo *pastoralnom svetosti* koje podrazumijeva takvo organiziranje duhovnog i eminentno pastoralnog elementa da oni zapravo tvore jedan nerazdvojni okvir života i djelovanja. Pastoral svetosti podrazumijeva skladnu pedagogiju molitve i ukupnog napretka u duhovnom životu svećenika. On će na razini župne zajednice biti teško ostvariv bez svećenika koji je nadahnut takvim duhom.¹⁹ Zato i ovdje treba, pored sakramentalnih vrela duhovnog života (posebice svjesnog i odgovornog slavlja euharistije, ali i čestog pristupanja sakramentu pomirenja), istaknuti i važnost molitve časoslova na koju je svećenik posebice obvezan, zatim prisustvovanja godišnjim duhovnim vježbama, ali i

¹⁹ Usp. Kongregacija za kler, *Prezbiter, pastir i voda župne zajednice*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2003., br. 27.

češćim duhovnim obnovama, važnost molitve krunice, razmatranja Svetoga pisma i osobito euharistijskog klanjanja.²⁰

Svećenik je pozvan promicati i štiti istinske ljudske i kršćanske moralne vrednote. Pritom se mora truditi živjeti istinske vrijednosti u posebnostima vlastitog života i službe, tj. s obzirom na sve dimenzije svećeničkog poziva. Ovdje je potrebno posebice istaknuti važnost crkvenog shvaćanja i odgovornog življenja *celibata* shvaćenog kao dara za služenje Crkvi. Manjkava i pogrešna, najčešće funkcionalistička,²¹ shvaćanja celibata (u kojima se najčešće ne prepoznaje napor oko otkrivanja i poštovanja smisla i vrijednosti celibata) redovito će dovoditi do frustrirajućih stanja, ako ne i do težih problema.²² Papa Benedikt XVI. ističe prepoznavanje celibata kao suobličjenja životnom stilu samoga Krista, te u tom smislu ističe da "svećenički celibat, življen zrelo, radosno i predano jest vrlo veliki blagoslov za Crkvu i samo društvo".²³

Nadalje, svećenik treba ukupni svećenički život tako živjeti da doista postane prepoznatljivim očitovanjem življenih kršćanskih kreposti u posebnostima svećeničkog poziva. Svećenički put savršenstva nužno mora slijediti savjet evanđeoskih kreposti i vježbanja u njima.²⁴ Govoreći o vježbanju u krjeposnom životu svećenika treba, pored isticanja dobro poznatih ljudskih i kršćanskih vrlina, istaknuti i važnost istinski crkveno određenog mentaliteta i zdravih i ispravnih stavova osobe koji se odražavaju u sredeuom i smirenom karakteru. Ne smije se, pritom, zaboraviti da je *kulturno usavršavanje* zahtjev trajne svećeničke izgradnje.²⁵ Plod ovakvog shvaćanja svakako mora biti kulturno i uzorno ponašanje, pristojno i prikladno svećeničko odijelo, primjeren rječnik itd. Propusti i pogreške na tom području posebice su vidljivi, uočljivi i dohvatljivi, i to najširem krugu ljudi i stoga se

²⁰ Nikola Vranješ, *Župnik i župnička služba pred novim pastoralnim izazovima*, 138.

²¹ Na njih posebice upozorava papa Benedikt XVI., usp. Benedikt XVI, *Sacramentum caritatis – Sakrament ljubavi. Postsinodalna apostolska pobudnica Svetoga Oca Benedikta XVI. o euharistiji, izvoru i vrhuncu života i poslanja Crkve, upućena biskupima, kleru, osobama posvećenog života i vjernicima laicima* (22. II. 2007.), Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2008., br. 24.

²² Takva shvaćanja vrlo su raširena, a javljaju se često kao plod utjecaja neoliberalnih svjetonazora, koji su vrlo utjecajni u suvremenoj kulturi.

²³ Benedikt XVI., *Sacramentum caritatis – Sakrament ljubavi*, br. 24.

²⁴ Usp. *PO*, br. 3.

²⁵ Usp. *PDV*, br. 72.

nikako ne smije šutke prelaziti preko njih. Upravo ovi propusti iznimno štetno djeluju na ostvarivanje službe.

6. VELIKI IZAZOVI AKTUALNE PRAKSE

Slijedom prije iznesenih tvrdnji s obzirom na aktualne izazove života i službe svećenika u odnosu na bitne sastavnice njegova poziva, potrebno je upozoriti na nekoliko poteškoća, više praktične naravi, koje su danas osobito aktualne. Iako je riječ o praktičnim problemima to nikako ne znači da iza njih ne stoji i određena teorijska podloga, tj. određeno predrazumijevanje službe. Upravo je to predrazumijevanje najčešće podloga mnogim praktičnim problemima. To predrazumijevanje povezano je i s već iznesenim tvrdnjama s obzirom na izazove koji se javljaju u odnosu na ispravnu teologiju svećeništva, kao i s obzirom na istine povezane sa shvaćanjem i ostvarivanjem bitnih dimenzija svećeničke službe. U sklopu svega toga, kao praktične posljedice izazova o kojima je riječ, danas se osobito ističu problem tzv. *funktionalizma* i problem *individualizma*. Prije toga potrebno je progovoriti o izazovima povezanim s pitanjem permanentne svećeničke izgradnje, budući da ti izazovi ostavljaju velike tragove u životu i službi svećenika danas.

6.1. Izazovi permanentne svećeničke izgradnje

Papa Ivan Pavao II., govoreći o teološkim razlozima permanentne svećeničke izgradnje, tumači riječi iz Druge Pavlove poslanice Timoteju: "Podsjećam te: raspiruj milosni dar Božji koji je u tebi" (2 Tim 1,6), te ih izravno povezuje s potrebom trajne svećeničke izgradnje.²⁶ Milosni dar koji svećenik prima svetim ređenjem podrazumijeva i potiče na trajnu izgradnju. Pritom Papa ističe da je dinamizam izgradnje o kojemu je ovdje riječ dinamizam milosti koji sam Bog potiče i ostvaruje.²⁷ To znači da "trajna

²⁶ Usp. isto, br. 70; u tom se smislu odmah nadovezuje i na odlomak iz 1 Tim 4,14-16.

²⁷ U istom broju 70 Papa tumači Pavlov nagovor Timoteju u smislu "oživljavanja" milosnog dara i ističe da: "to 'oživljavanje' ne znači tek rezultat obavljene zadaće, povjerene Timotejevoj osobnoj odgovornosti, nije ni plod obećanja koje živi u njegovu sjećanju i djeluje u njegovoj volji. Ono je učinak jednog dinamizma milosti, vlastitog Božjem daru: sam Bog je, dakle, onaj koji oslobađa ono sveukupno izvanredno bogatstvo koje je u njemu skriveno."

izgradnja tako svoj vlastiti temelj i izvorno obrazloženje nalazi u dinamizmu sakramenta reda.”²⁸ Zato, življenje svećeništva nezaobilazno podrazumijeva trajnu izgradnju. Stoga je svaki svećenik dužan brinuti se o njoj.

Hrvatska pastoralna praksa svjedoči o dugoj tradiciji višeobličnih modela ostvarivanja trajne svećeničke izgradnje.²⁹ Ona se danas provodi najčešće putem tečajeva permanentnog obrazovanja, ali u nju ulaze i drugi oblici, kao što su duhovne vježbe, svećeničke skupštine i svećenički dani, sastanci i susreti svećenika i sl. Sve su to naponi koje biskupi i mjesne Crkve, ali i svećenici sami, ulažu u trajnu svećeničku izgradnju. No, pored te dimenzije svećenička izgradnja nužno mora imati i onu osobnu svećeničku dimenziju, tj, mora biti poosobljena,³⁰ u nju mora biti uključen i napor svećenika pojedinca oko skrbi za vlastitu izgradnju. Upravo se s obzirom na tu dimenziju vlastitog osobnog sudjelovanja svećenika u trajnoj izgradnji danas osjećaju najveći problemi. Čini se da je početni problem vezan uz životno prihvaćanje gore iznesenog teološkog temelja trajne svećeničke izgradnje, koji se u praksi ne prepoznaje i ne potvrđuje ni jasno ni dovoljno. Nadalje, sigurno je da se pitanje trajne izgradnje i trajnog obrazovanja ne može svesti samo na intelektualnu dimenziju, iako je ona jedna od danas najaktualnijih. Jasno je da intelektualna izgradnja neće polučiti stvarne rezultate u svećeničkoj službi ako izgradnja kao takva ne bude integralno ostvarivana u svim sastavnicama, dakle u ljudskoj, duhovnoj, intelektualnoj i pastoralnoj.³¹ Svećenik se s obzirom na sve te sastavnice mora truditi oko trajne izgradnje. Ljudska izgradnja, koja mora podrazumijevati trajni napor oko razumijevanja životnih prilika i situacija ljudi kojima je svećenik poslan, nezamisliva je bez duhovne, u kojoj svećenik gaji životnu povezanost s Kristom, koji je, živeći među ljudima, u potpunosti otkrio sliku potpunice i

²⁸ *Isto.*

²⁹ Zanimljivo je ovdje spomenuti izniman trud koji je biskup Josip Juraj Strossmayer u svoje vrijeme ulagao u ostvarivanje modela *pastoralnih konferencija za svećenstvo* kao modela trajne izobrazbe svećenika. Usp. Drago Ilić, *Svećenik Strossmayerova vremena*, u: Godišnjak ogranaka Matice hrvatske u Vinkovcima za 2008. godinu, Vinkovci, 2009., 284.

³⁰ Usp. Marco Doldi, *La figura del prete come pastore d'anime*, u: *Orientamenti pastorali*, LVII (2009.), 10, 35.

³¹ Usp. *PDV*, br. 71-72.

zrele čovječnosti.³² Životna i trajna povezanost s Kristom omogućit će svećeniku življenje *evanđeoskog radikalizma*, posebice u molitvenom i u životu krjeposti, kako bi doista bio uzor vjernicima. Upravo tu dolazi do izražaja tvrdnja Ivana Pavla II. o trajnoj izgradnji kao izričaju ne samo ljubavi svećenika prema Božjemu narodu već i kao izričaju pravednosti, tj. 'prava' naroda da bude primatelj riječi Božje, sakramenata i službe kršćanske ljubavi po svećeniku koji se mora trajno izgrađivati da bi bio sposoban prikladno odgovoriti na tu zadaću.³³ Pastoralni vid trajne izgradnje tu dolazi do posebnog izražaja. Pastoralna ljubav, kao duša svećeničke službe, potiče svećenike na to da pronalaze najbolje i najprikladnije oblike ostvarivanja pastirske zadaće. U tom smislu još jednom dolazi do izražaja važnost prikladne teološko-pastoralne metodologije pastoralnog djelovanja koju svećenik mora trajno usavršavati.

Zaustavimo se još na intelektualnoj dimenziji. Kako je već rečeno, ta je dimenzija danas jedna od najproblematičnijih s obzirom na permanentno obrazovanje svećenika, i to ne samo u smislu organiziranosti susreta koji bi to omogućili, već u prvom redu u smislu samostalnog intelektualnog napora i rada od strane dobrog dijela svećenika. Naime, tečajevi permanentne formacije, koji su kod nas postali jednim od uobičajenih oblika permanentne formacije, neće polučiti puni uspjeh ako se svećenike ne zainteresira za intenzivan *samostalni studijski teološki rad i usavršavanje*. Bez takvog napora ni navjestiteljsku službu, ali ni ostale službe, neće biti moguće ostvarivati u perspektivi zauzetog i raznolikog djelovanja. Svećenik je, naime, po naravi poziva i službe pozvan usavršavati vlastito teološko znanje. Ako sâm ne djeluje na vlastitom usavršavanju u poznavanju nauka Crkve i teologije, teško će moći druge poučavati u istom. To usavršavanje mora obuhvatiti i usavršavanje homiletske uloge, pri čemu se poseban naglasak mora staviti na pitanje sposobnosti aktualiziranja poruke, tj. na povezivanje odrednica Božje poruke sa stvarnim životnim prilikama ljudi kojima je naviještena. Autentičnost života i jasan teološko-moralni sadržaj moraju biti skladno povezani sa zahtjevom aktualiziranja poruke u odnosu na stvarne životne situacije.³⁴

³² Usp. *isto*, br. 72; Drugi vatikanski koncil, *Gaudium et spes. Pastoralna konstitucija o Crkvi u suvremenom svijetu* (7. XII. 1965.), u: Dokumenti, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 72008., br. 22.

³³ Usp. *PDV*, br. 70.

³⁴ Kongregacija za kler, *Prezbiter – navjestitelj riječi, služitelj sakramenata i voditelj zajednice kršćanskoga trećeg tisućljeća*, 26: "Nova evangelizacija traži

6.2. Funkcionalizam

Opasnost funkcionalističkog shvaćanja i življenja svećeničke službe nije novost u životu Crkve. Riječ je o opasnosti koja se danas (možda više nego jučer) pojavljuje u novom, jačem intenzitetu, zahvaljujući prije svega snažnim sekularizacijskim trendovima koji utječu na pojavu tzv. 'posvjetovnjačenja' klera. To se ne tiče, kako smo i prije istaknuli, samo pitanja moralnog života, odnosa prema materijalnim dobrima i sl., već bitno utječe i na samo shvaćanje službe, a onda i na njezino ostvarivanje. Funkcionalističko poimanje službe označava trend prema kojemu se, po uzoru na ostvarivanje različitih službi u svjetovnim sferama društva i sam svećenik može naći u opasnosti na sličan način gledati na vlastitu službu i poslanje. Ako se to dogodi, služba se počinje gledati više birokratski i administrativno, a manjak osobnog pastoralnog pristupa i zalaganja postaje sve uočljivijim problemom.³⁵ Profesionalistički pristup³⁶ s vremenom postaje raspoznajni znak ovakvog pristupa službi, a organizatorsko-aktivistički model njegovom glavnom operativnom formom. Jasno je da je upravo ovakav pristup jedan od glavnih uzročnika manjkavog osobnog pristupa u pastoralnom djelovanju, pristupa u kojemu se pastoral susreća, koji mora biti usvojen kao glavna forma pastoralnog djelovanja, svodi tek na povremene i kratke susrete svećenika i onih kojima je poslan. Takav pristup producira udaljavanje svećenika od zajednice kojoj je poslan, s vremenom ga pretvarajući u osamljenika koji "dobro izvršava svoje dužnosti", ali koji je daleko od onoga pastoralnog bogatstva koje podrazumijeva i u sebi nosi svećenička pastirska služba. Upravo je to jedan od glavnih razloga pomanjkanja aktivnih župnih zajednica, jer je jako teško formirati i voditi takve zajednice ukoliko su svećenici opterećeni sličnim stavovima. Osim toga, napast funkcionalizma čini teško ostvarivom nazočnost svećenika i same zajednice u određenom društveno-kulturalnom ambijentu. Jasno, nazočnost

gorljivo, cjelovito i dobro utemeljeno naviještanje Riječi, s jasnim teološkim, duhovnim i moralnim sadržajem, pozornim na stvarne potrebe ljudi do kojih mora doprijeti..."; usp. *isto*, 28.

³⁵ Usp. Antonio Mastantuono, *Le tentazioni del prete*, 75.

³⁶ 'Profesionalizam' i 'profesionaliziranje' kao negativne pojave treba razlikovati od 'profesionalnosti' kao nastojanja oko kvalitetnog i odgovornog ostvarivanja povjerene službe. Usp. Sergio Lanza, *Convertire Giona. Pastorale come progetto*, Edizioni OCD, Roma, 2005., 208; Nikola Vranješ, *I fedeli laici nella missione della Chiesa in Croazia oggi. Sfide e prospettive*. Excerptum theseos ad doctoratum in S. Theologia, Pontificia Università Lateranense, Roma, 2008., 72.

svećenika potrebno je pažljivo odmjeriti, posebice s obzirom na opasnost upuštanja u svjetovne oblike života i djelovanja, u koje svećenik nije pozvan ulaziti. No, možemo se u ovom kontekstu zapitati nije li upravo funkcionalistički način razmišljanja pridonio tome da se svećenici polako, barem jednim dijelom, "povlače" iz onih ambijenata u kojima mogu kao svećenici djelovati. U tom smislu u prvom se redu misli na pitanje svećenika kao predavača vjeronauka u školama, koje se u toj ulozi sve manje susreće, barem u određenim sredinama.

6.3. Individualizam

Neposredno povezan s prethodno opisanom opasnošću je tzv. 'svećenički individualizam.' Potrebno je odmah napomenuti da ovdje nije riječ samo o osobnoj oznaci ili oznaci usmjerenosti samo na duhovno-egzistencijalni život. Individualizam se odnosi i na te razine, no ovdje se razrađuje i kao oznaka određenih pogrešnih shvaćanja službe u odnosu na samo pastoralno djelovanje. Riječ je, dakle, o jednoj vrlo složenoj pojavi, koja ima snažne teološko-pastoralne implikacije s obzirom na svećenički život i službu kao takvu. S jedne strane, tu se pojavu može promatrati u odnosu na življenje i ostvarivanje svećeničke uloge u odnosu na svećenika samoga, a s druge ju se strane promatra u odnosu na svećeničko zajedništvo te na ulogu u crkvenoj zajednici. Jasno, problem individualizma ne odnosi se samo na svećenike.³⁷ Njega treba promatrati u kontekstu utjecaja općih društveno-kulturalnih trendova na život crkvene zajednice.

Kao uzroci individualizma mogu se navesti određena nerazumijevanja u odnosu na samu narav svećeničkog zajedništva. U odnosu na prezbiterско zajedništvo potrebno je razlikovati dvije stvarnosti. Postoji *sakramentalno bratstvo* koje povezuje sve prezbitere, a s druge strane, postoji *prezbiterij* koji označava skupnost prezbitera jedne partikularne Crkve na čelu s mjesnim biskupom.³⁸ Riječ je ovdje o bitnim značajkama prezbiterског zajedništva. Upravo polazeći s ovih temelja, to zajedništvo razumije se kao nezaobilazni čimbenik svećeničkog života i djelovanja. Poteškoće povezane uz ovu drugu oznaku – zajedništvo prezbiterija,

³⁷ Usp. Anne Codd, *The Pastoral Context as a Living System: Implications for Theology and Practice*, u: Thomas G. Grenham (ur.), *Pastoral Ministry for Today. 'Who Do You Say I Am.'* Conference Papers 2008, Veritas, Dublin, 2009., 83.

³⁸ Usp. *LG*, br. 28.

kao najkonkretniji okvir ostvarivanja prezbiterskog zajedništva u mjesnoj Crkvi – posebice su danas aktualne. U tom se smislu ističe poteškoća pogrješnog shvaćanja suradnje unutar prezbiterija, koja se najčešće razumijeva na čisto površnoj, pojavnoj razini. Ne uviđa se uvijek dovoljno činjenica da suradnja prezbitera ima svoje duboke sakramentalne temelje. Ta je suradnja, naime, utemeljena u samoj naravi svećeničke službe, za čije je ispravno ostvarivanje značajna komunitarna forma.³⁹ Suradnja proizlazi iz samog sakramenta svetog reda i očituje sakramentalnu strukturu prezbiterata.⁴⁰ Upravo je to razlog zbog kojega su prezbiteri unutar prezbiterija pozvani na međusobnu potporu, ali i na bratsku korekciju.⁴¹ Kada se ne uočavaju ovi temelji svećeničke suradnje, onda nastaje širok prostor za individualističko i funkcionalističko shvaćanje suradnje prezbitera s biskupom i ostalim prezbiterima. Ne čudi stoga što u nekim slučajevima ta suradnja biva svedena na najmanju moguću mjeru, a u nekim je situacijama teško i govoriti o pravoj suradnji.

Dodatni pastoralni problem koji se nadovezuje na prije rečeno jest pitanje svećeničke suradnje na župnoj i dekanatskoj razini. Ono što se događa na razini mjesne Crkve u smislu ostvarivanja prezbiterske službe, na najkonkretniji se način reflektira na ovim razinama. Moguće je u tom smislu postaviti pitanje na koji se način ostvaruje suradnja svećenika na župnoj razini, dakle suradnja na razini župnik – župni vikar (u župama u kojima župni vikari djeluju), te, s druge strane, na koji se način ostvaruje suradnja svećenika na dekanatskoj razini. Problem individualizma na ovim razinama može ostaviti velike i štetne posljedice. Župni vikar dodjeljuje se na pomoć župniku. S jedne strane, vikari moraju poštovati autoritet župnika, a s druge sami župnici uvijek moraju biti svjesni da nisu pozvani ni prema župnim vikarima, kao uostalom ni prema drugim suradnicima, svoju službu ostvarivati na monarhistički način ili na način gospodovanja. Između župnika i vikara mora vladati duh suradnje i uzajamnog poštovanja.

Na dekanatskoj razini ustaljena je praksa (iako to nije isključiva ocjena) da se svećenička suradnja ostvaruje uglavnom putem dekanatskih sastanaka te sudjelovanja u zajedničkim liturgijskim proslavama blagdana u pojedinim župnim zajednicama

³⁹ Usp. *PDV*, br. 17.

⁴⁰ Usp. Giovanni Frausini, *Il presbiterio e il consiglio presbiterale*, 54.

⁴¹ Usp. Gino Moro, *La fraternità sacerdotale*, u: *Orientamenti pastorali*, LVII (2009.), 10, 42.

u dekanatu. Iako uz ova dva vida suradnje postoje i neki drugi oblici zajedničkog djelovanja, ipak su ovi načini suradnje prevladavajući. Očito je da se bogatstvo svećeničke suradnje mora pokazati u jednom novom obliku, prije svega u snažnijem zajedničkom pastoralnom programiranju. U tom je smislu na dekanatskoj razini potrebno učiniti novi iskorak.

6.4. Pastoralno programiranje

Osim na činjenici manjkavog ostvarivanja pastoralnoga programatskog djelovanja na župnoj i dekanatskoj razini, s obzirom na pitanje samog programiranja, potrebno je zaustaviti se na prevladavajućem odnosu svećenika spram programatskog načina pastoralnog djelovanja kao takvog koji uključuje pitanje usavršavanja u teološko-pastoralnoj metodologiji. Iako se danas u novom intenzitetu pokazuje potreba programatskog pristupa pastoralnom djelovanju, čini se da je u odnosu svećenika prema stvarnosti programiranja i metode u pastoralu još uvijek naglašeno svojevrsno nerazumijevanje, a prvi od problema koji mora biti riješen svakako je pitanje jedne odrednice mentaliteta čije se posljedice jako osjećaju u našoj pastoralnoj praksi, a riječ je o svojevrsnom zaziranju od metoda i programa s obzorim na pastoralno djelovanje. Valja ovdje podsjetiti na riječi Drugoga vatikanskog sabora koji upozorava na problem 'zastarjelih metoda' u apostolatu.⁴² Drugim riječima, potrebno je osloboditi se uvjerenja po kojemu je moguće pronaći jednu metodu pastoralnog djelovanja (po mogućnosti što jednostavniju) po kojoj će biti moguće pastoralno djelovati, uz malo smisla i dobre volje, uvijek, u svakoj situaciji i u svim detaljima. Takvo pogrješno shvaćanje samo pridonosi stagnaciji pastoralnog djelovanja, kao i "okoštavanju" određenih metodoloških pristupa. Ivan Pavao II., polazeći upravo od zahtjeva pastoralne ljubavi, ističe: "Ista pastoralna ljubav nuka i potiče svećenika sve bolje upoznavati stvarne prilike u kojima su oni kojima je poslan; razlučivati poticaje Duha u onim povijesnim okolnostima u kojima se nalazi te tražiti što prikladnije načine i što korisnije oblike za današnje obavljanje svoje službe. Tako pastoralna ljubav potiče i podržava svećeničko ljudsko zalaganje u pastoralnom djelovanju te ga čini suvremenim, vjerodostojnim i

⁴² Drugi vatikanski sabor, *Dekret o apostolatu laika Apostolicam actuositatem* (18. XII. 1965.), u: Dokumenti, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 72008., br. 19.

djelotvornim. Ipak, sve to zahtijeva trajnu pastoralnu izgradnju.”⁴³ Metodologija u pastoralu, njezino usavršavanje, kao i usavršavanje programatskog pristupa pastoralnom djelovanju, zahtjev je, dakle, same službe i vjerodostojnosti svećenika u odnosu na nju. Pitanje pastoralnih modela djelovanja nije površno pitanje, već predstavlja pitanje najuže povezano sa samom obnovom crkvene zajednice.⁴⁴ Zato svećenici moraju učiniti nov iskorak u odnosu na pastoralno programiranje. Ta se potreba danas osjeća snažnije nego prije. Ne može se ostati na razini ostvarivanja samo najosnovnijih svećeničkih aktivnosti. Zauzetost oko pastoralno što plodonosnijeg ostvarivanja službe mora uključivati skrb oko ostvarivanja prikladnih oblika teološko-pastoralne projektualnosti. Župnik je u tom smislu u posebno odgovornoj poziciji, budući da razvitak župnog pastora u bitnome izravno ovisi o ovakvom pristupu djelovanju, tj. aktualiziranju svih bitnih elemenata pastoralnog programiranja na župnoj razini.⁴⁵

Bitna oznaka sredećenog pastoralnog programiranja u kojoj se mora voditi više računa u svećeničkom djelovanju, jest njegova *sustavnost*. Svećenik, a pogotovo župnik, ne može se i ne smije vezati isključivo i apsolutno samo uz jedno područje pastoralnog djelovanja, niti pokušavati ostvarivati samo određeni vid ili određeno područje pastora. Važan je sustavni programatski pristup, koji će pojedina područja djelovanja uvažavati kao sastavne dijelove jedne veće pastoralne cjeline, unutar koje svakome od njih pripada njegovo mjesto, s posebnostima koje su za pojedino područje vezane.⁴⁶ Pastoral je bitno jedinstvena i u sebi isprepletena stvarnost. Jedno područje utječe na drugo. Stoga je sustavni programatski pristup djelovanju od nezaobilazne važnosti za pastora. Osim iznimno značajnog elementa teološko-pastoralne metodologije,⁴⁷ u tom su smislu životno značajni *usklađenost i koordiniranost* pastoralnog djelovanja, kako bi se izbjegle pojave

⁴³ Usp. PDV, br. 72.

⁴⁴ Usp. Nediljko Ante Ančić, *Crkva u društvenim promjenama. Ekleziološka promišljanja*, Crkva u svijetu, Split, 2007., 124.

⁴⁵ Usp. Anne Codd, *The Pastoral Context as a Living System: Implications for Theology and Practice*, 82.

⁴⁶ Usp. isto, 83.

⁴⁷ O teološko-pastoralnom programiranju i metodologiji te njihovim bitnim sastavnicama u ovom se radu ne govori detaljnije jer je ta tema već prilično dobro obrađena u hrvatskoj teološko-pastoralnoj literaturi. Usp. Pero Aračić, *Prema planu i programu u pastoralnom djelovanju. Načela, mogućnosti i teškoće*, u: *Diacovensia*, 12 (2004.), 1, 55-72; Alojzije Čondić, *Pastoralno programiranje crkvenoga rada*, u: *Crkva u svijetu*, 42 (2007.), 3, 422-451; Nikola Vranješ,

preklapanja, 'sravnjivanja' i paralelnih pastoralnih aktivnosti, pa i unutar jednoga pastoralnog područja.

6.5. Svećenik i nova evangelizacija

Do sada smo, najvećim dijelom, promatrali izazove i potrebe s obzirom na prva dva elementa trinoma vezana za službu svećenika u Crkvi kao *otajstvu, zajedništvu i poslanju (mysterium, communio et missio)*.⁴⁸ Sada ćemo pozornost posebno usmjeriti prema ovom trećem elementu: *missio*. Ovdje se ograničavamo na onu dimenziju poslanja koja se naziva novom evangelizacijom u čijem sudjelovanju Crkva vidi jednu od svojih najprioritetnijih zadaća.⁴⁹ Nova je evangelizacija posebna odgovornost svećenika. On kao pastir po svojoj je službi u snazi sakramenta svetog reda bitno usmjeren na evangelizacijsko djelovanje. Osim toga, pozvan je pridonositi evangelizacijskom djelovanju cijeloga Božjega naroda. Iako se u našim hrvatskim prilikama često može s pravom govoriti o *reevangelizaciji*, ipak se sve jasnije otkrivaju i područja istinske nove evangelizacije, a također i *prve evangelizacije*. Jačanje apostolata vjernika laika u Hrvatskoj danas je od posebnog značenja za djelo nove evangelizacije, ali ni tog jačanja neće biti bez zauzetog i nezaobilaznog prinosa svećenika. Svećeniku ne može i ne smije biti svejedno kakva je i kolika evangelizacijska svijest vjernika laika, i to u odnosu na djelovanje u konkretnom društvu, te koliko su vjernici doista zauzeti u tom smislu. Upravo se ovdje pokazuje koliko je važno da svećenik shvati koliko je široko polje njegova djelovanja⁵⁰ i koliko je opasan pokušaj zatvaranja samo u određeni, često izolacionistički shvaćeni, ambijent pastoralnog angažmana. Svećenik nije pozvan ulaziti u svjetovne oblike života, ali je svakako pozvan tako odgajati savjest vjernika da oni doista budu 'sol zemlje i svjetlo svijeta'. Upravo u odnosu na tu činjenicu danas je potrebno učiniti nov iskorak u našoj pastoralnoj praksi. Vjernici ne mogu biti prepušteni sami sebi s obzirom na evangelizacijsko djelovanje u društvu, a, s druge strane, svećenik

Pastoralni projekt, programiranje i metodologija u crkvenom djelovanju, u: *Diacovensia*, XVII (2009.), 2, 279-298.

⁴⁸ Usp. *PDV*, br. 16, 73.

⁴⁹ Usp. Ivan Pavao II., *Christifideles laici – Vjernici laici. Apostolska pobudnica o pozivu i poslanju laika u Crkvi i u svijetu*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, ²1997., br. 34-35.

⁵⁰ Usp. Kongregacija za kler, *Prezbiter – najjestitelj riječi, služitelj sakramenata i voditelj zajednice kršćanskoga trećeg tisućljeća*, 61.

se ne smije dispenzirati obveze vodstva i poučavanja koje će im pomoći da tako djeluju. Opasnost za svećenika danas pokazuje se kao nov oblik 'getoizacije' ili 'samozatvaranja' u uski okvir najnužnijih aktivnosti, bez stvarne povezanosti sa sredinom u kojoj živi, kao i bez stvarnog poznavanja njezinih izazova, ali i životnih situacija ljudi i njihovih poteškoća. Tu se još jednom pokazuje značenje trajne izgradnje, bez koje nema odgovarajućeg sudjelovanja u novoj evangelizaciji.

ZAKLJUČAK

Življenje svećeništva u suvremenim okolnostima vezano je uz nekoliko izazova na koje je potrebno prikladno odgovoriti. Ti se izazovi tiču svih elemenata konkretnog ostvarivanja službe. Mogu se pratiti počevši od pitanja povezanih s usvajanjem i poštovanjem ispravne teologije svećeništva, preko pitanja jedinstvenosti službe, pa sve do pojedinih segmenata ostvarivanja službe. Kao jedno od najaktualnijih područja izdvaja se područje duhovnog i moralnog života. Osim toga potrebno je istaknuti da su danas prisutni i veliki izazovi s obzirom na potrebu sustavne i cjelovite svećeničke formacije, na koju se nadovezuje trajna svećenička izgradnja. Te je izazove potrebno prepoznavati i na njih odgovarati prije svega sustavnim i cjelovitim prihvaćanjem svih dimenzija službe, dubokim duhovno-molitvenim životom, kao i jasnim i predanim naporom oko uzornog moralnog življenja u specifičnosti svećeničkog poziva. Trajna izgradnja mora se vrednovati kao sredstvo prikladnog ostvarivanja službe, ali i put svećeničkog usavršavanja. S obzirom na pastoralno djelovanje posebno je potrebno uvažavati potrebu sustavnog napora oko usvajanja prikladnih oblika pastoralnog programiranja i metodologije.

TO LIVE PRIESTHOOD TODAY

Theological-pastoral account of current situation

Summary

Living ministerial priesthood, as a backbone of life and Church activity, has been largely characterized by certain challenges in contemporary pastoral and social context. In regard to them

the Church has to continually make efforts toward ever more appropriate and engaged realization of priesthood in a concrete situation. The challenges are particularly perceived in practical aspects of realization of priesthood. This work, in a theological-analytical way, deals with and discusses greater challenges of priesthood today. First of all the dangers of functionalism and individualism are analyzed, as well as certain deficiencies related to pastoral programming, parish pastoral and relation to laity. Also, some possible ways and measures of overcoming the mentioned problems are suggested. The work has been designed so that it deals with specific themes related to ministerial priesthood as such, primarily having in mind Croatian pastoral situation.

Key words: *Church, ministerial priesthood, priest, service, challenge.*